

УДК 376-056.264:51

Л.І. Ружицька

ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПІВ ТРУДНОЩІВ ПРИ ЧИТАННІ АРИФМЕТИЧНОЇ ЗАДАЧІ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті подано результати дослідження типів труднощів при читанні арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ. Визначено, що на етапі читання змісту арифметичної задачі у молодших школярів з ТПМ виникали два типи труднощів: неточність читання та недостатня цілісність читання.

Ключові слова: аграматизми, арифметична задача, артикуляція, недостатня цілісність читання, неточність читання, семантичний, читання.

В статті подані результати дослідження типів труднощів при читанні арифметичної задачі молодшими школярами з ТНР. Определено, что на этапе чтения содержания арифметической задачи у младших школьников с ТНР возникали два типа трудностей : неточность чтения и недостаточная целостность чтения.

Ключевые слова: аграматизми, арифметическая задача, артикуляція, недостаточная целостность чтения, неточность чтения, семантический, чтение.

Важливу роль у курсі математики початкової школи відіграють арифметичні задачі. Вони з одного боку, складають специфічний розділ програми, зміст якого учні мають засвоїти, з другого – виступають як дидактичний засіб навчання, виховання і розвитку школярів.

Серед різноманітних задач, які є предметом вивчення у початковому курсі математики, важливе місце займають саме арифметичні задачі. Розв'язування яких спрямоване на формування в учнів системи математичних знань, вироблення вмінь і навичок математичного моделювання, обчислення, розвитку прийомів розумової діяльності [1]. Арифметичні задачі допомагають розкрити опосередковані зв'язки математики з навколишнім середовищем і практичною діяльністю людей, реалізувати пізнавальні й виховні функції навчання [4]. Процес розв'язування даного типу задач сприяє формуванню таких розумових дій як аналіз і синтез, конкретизація і абстрагування, порівняння, узагальнення та розвитку мислення в цілому.

Нами було проведено дослідження типів труднощів при читанні

арифметичної задачі молодшими школярами з тяжкими порушеннями мовлення (надалі ТПМ). У зв'язку з цим і визначена основна мета нашого дослідження: з'ясувати, які саме типи труднощів зустрічаються у молодших школярів з ТПМ при читанні арифметичної задачі.

У дослідженні брали участь молодші школярі з загальним недорозвитком мовлення II-III рівня при первино збереженому інтелекті, в загальній кількості 221 учень м. Кам'янець-Подільського та м. Хотин. У 1 класі обстежено 53 учня, у 2 класі – 58 учнів, у 3 класі – 60 учнів і 50 учнів 4-го класу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Помилки при читанні арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ

Тип труднощів при читанні арифметичної задачі	Типи помилок при читанні арифметичних задач	Клас	Кількість дітей якими допускались помилки при читанні арифметичної задачі	Відсоток дітей якими допускались помилки при читанні арифметичної задачі	Загальна кількість помилок при читанні арифметичної задачі
Неточність читання	заміна слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками	1	36	67,9 %	102
		2	34	58,6 %	56
		3	25	41,6 %	37
		4	19	38 %	24
	заміна слів при читанні за семантичною ознакою	1	4	7,5 %	6
		2	5	8,6 %	7
		3	1	1,6 %	1
		4	0	0 %	0
	не дочитування слів, аграматизми	1	27	50,9 %	61
		2	17	29,3 %	28
		3	8	13,3 %	13
		4	2	4 %	3
Недостатня цілісність читання	повільне читання	1	9	16,9 %	39
		2	13	22,4 %	57
		3	14	23,3 %	47
		4	4	8 %	12
	поскладове читання	1	11	20,7 %	53
		2	15	25,8 %	61
		3	11	18,3 %	35
		4	4	8 %	8
	по буквене читання	1	17	32 %	108
		2	6	10,3 %	26
		3	4	6,6 %	16
		4	2	4 %	4

В результаті аналізу матеріалів дослідження було виявлено, що у молодших школярів з ТПМ при читанні арифметичної задачі зустрічаються два типи труднощів: неточність читання і недостатня цілісність читання.

Тип труднощів читання арифметичної задачі – неточність читання проявлялась у вигляді помилок: заміна слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками; заміна слів при читанні за семантичною ознакою, а також не дочитування слів, аграматизми.

Зокрема, у 67,9 % учнів 1 класу нами було виявлено 102 помилки у вигляді заміни слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками, у 2 класі 58,6 % дітей допустили 56 помилок цього типу, 41,6 % школярів 3 класу – 37 помилок, а у 38 % молодших школярів 4 класу ми спостерігали 24 помилки.

В 1 класі 7,5 % учнів допустили 6 помилок у вигляді заміни слів при читанні за семантичною ознакою, у 2 класі 8,6 % учнів здійснили 7 помилок такого ж типу, 1,6 % дітей 3 класу зробили 1 помилку і жодна дитина 4 класу не допустила помилок даного типу.

50,9 % молодших школярів 1 класу здійснили 61 помилку у вигляді не дочитування слів, аграматизми, в 2 класі 29,3 % учнів зробили 28 помилок даного типу, у 13,3 % дітей 3 класу ми спостерігали 13 помилок і 4 % дітей 4 класу здійснили 8 помилок.

Наступний тип труднощів, який ми простежували при читанні арифметичної задачі це – недостатня цілісність читання, що проявляється у: повільному, поскладовому та по буквеному читанні.

Зокрема, у 16,9 % учнів 1 класу нами було виявлено 39 помилок у вигляді недостатньої цілісності читання, у 2 класі 22,4 % дітей повільно читали 57 слів, в 3 класі 23,3 % молодших школярів повільно читали 47 слів і 8 % учнів 4 класу повільно читали 12 слів. Це переважно складні артикуляційні і великі за обсягом слова, а також недостатньо зрозумілі дітям.

При поскладовому читанні 20,7 % учнів 1 класу здійснюють 53 помилки. В 2 класі у 25,8 % дітей – 61 помилку. 18,3 % учнів 3 класу припустились 35 помилок. І 8 % учнів 4 класу – 8 помилок.

У 32 % учнів 1 класу виявлено 108 помилок при поскладовому читанні. В 2 класі 10,3 % дітей – 26 помилок. 6,6 % учнів 3 класу припустились 16 помилок. І 4 % молодших школярів – 4 помилки.

В результаті аналізу матеріалів дослідження ми спостерігали, що кількість помилок у молодших школярів з ТПМ при читанні арифметичної задачі була різною, найбільше це 9 помилок. Умовно нами було поділено цю кількість на три частини і на цій підставі виділено 4 рівні недорозвитку (достатній, незначний, значний, глибокий) сформованості навичок читання арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ. Передбачалось, що при достатньому рівні розвитку помилок при читанні у дітей не спостерігалось і оцінка ставилась – 0, на незначне відставання вказувала середня

кількість помилок від 1 до 3 помилок, значний рівень відставання ми фіксували коли дітьми було допущено 4-6 помилки і на глибокий рівень відставання вказували 7-9 помилок (див. табл. 2).

Таблиця 2 Рівні сформованості навички читання тексту арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ

Тип труднощів при читанні арифметичної задачі	Клас	Середня кількість помилок	Рівень недорозвитку	Кількість дітей у відсотках
Неточність читання	1	7-9	глибокий	11,3 %
		4-6	значний	33,9 %
		1-3	незначний	26,4 %
		0	достатній	28,3 %
	2	7-9	глибокий	0 %
		4-6	значний	6,9 %
		1-3	незначний	60,3 %
		0	достатній	32,7 %
	3	7-9	глибокий	0 %
		4-6	значний	0 %
		1-3	незначний	41,6 %
		0	достатній	58,3 %
	4	7-9	глибокий	0 %
		4-6	значний	0 %
		1-3	незначний	38 %
		0	достатній	62 %
Недостатня цілісність читання	1	7-9	глибокий	22,6 %
		4-6	значний	33,9 %
		1-3	незначний	13,2 %
		0	достатній	30,1 %
	2	7-9	глибокий	1,7 %
		4-6	значний	43,1 %
		1-3	незначний	15,5 %
		0	достатній	39,6 %
	3	7-9	глибокий	0 %
		4-6	значний	18,3 %
		1-3	незначний	30 %
		0	достатній	51,6 %
	4	7-9	глибокий	0 %
		4-6	значний	2 %
		1-3	незначний	18 %
		0	достатній	80 %

В результаті аналізу матеріалів дослідження ми визначили, що 11,3 % учнів 1 класу при неточності читання мають глибокий рівень недорозвитку, 33,9 % значний рівень недорозвитку, 26,4 % учнів мають незначний рівень недорозвитку і 28,3 % дітей мають достатній рівень розвитку читання арифметичної задачі. Отже, у 1 класі найбільший відсоток складають учні зі значним рівнем недорозвитку – 33,9 % дітей, а найменша кількість дітей це – 11,3 % з глибоким рівнем недорозвитку.

У 2 класі в учнів не було виявлено неточності читання глибокого рівня недорозвитку, значний рівень недорозвитку склали 6,9 % учнів, незначний рівень недорозвитку спостерігався у 60,3 % дітей і достатній рівень розвитку ми простежили у 32,7 % молодших школярів з ТПМ. Отже, у 2 класі найбільший відсоток склали учні з незначним рівнем недорозвитку 60,3 %, а найменша зі значним рівнем недорозвитком 6,9 %.

В 3 класі неточність читання глибокого та значного рівня недорозвитку виявлено не було. Незначний рівень недорозвитку спостерігався у 41,6 % дітей і достатній рівень розвитку ми простежили у 58,3 % молодших школярів з ТПМ.

У четвертого класу неточність читання глибокого та значного рівня недорозвитку в учнів не спостерігалось, незначний рівень недорозвитку спостерігався у 38 % дітей і достатній рівень розвитку ми простежили у 62 % молодших школярів з ТПМ. Отже, у 4 класі ми спостерігали найбільший відсоток учнів з достатнім рівнем розвитку 62 % і 38 % дітей з незначним відставанням точності читання.

При недостатній цілісності читання 22,6 % учнів 1 класу мають глибокий рівень недорозвитку, 33,9 % значний рівень недорозвитку, 13,2 % учнів мають незначний рівень недорозвитку і 30,1 % дітей мають достатній рівень розвитку читання арифметичної задачі. Отже, у 1 класі найбільший відсоток складають учні зі значним рівнем недорозвитку – 33,9 % дітей, а найменша кількість дітей це – 13,2 % з незначним рівнем недорозвитку.

В учнів 2 класу при недостатній цілісності читання мають глибокий рівень недорозвитку 1,7 %, 43,1 % значний рівень недорозвитку, 15,5 % учнів мають незначний рівень недорозвитку і 39,6 % дітей мають достатній рівень розвитку читання арифметичної задачі. Тому, у 2 класі найбільший відсоток складають учні зі значним рівнем недорозвитку – 43,1 % дітей, а найменша кількість дітей це – 1,7 % з глибоким рівнем недорозвитку.

У учнів 3 класу глибокого рівня недостатньої цілісності читання виявлено не було, 18,3 % склали учні зі значним рівнем недорозвитку, 30 % учнів мають незначний рівень недорозвитку і 51,6 % дітей мають достатній рівень розвитку цілісності читання арифметичної задачі. В, у 3 класі найбільший відсоток складають учні з достатнім рівнем розвитку –

51,6 % дітей, а найменша кількість дітей це – 0 % з глибоким рівнем недорозвитку.

Недостатня цілісність читання глибокого рівня недорозвитку в учнів четвертого класу виявлено не було, а 2 % складала учні зі значним рівнем недорозвитку, 18 % учнів мають незначний рівень недорозвитку і

80 % дітей мають достатній рівень розвитку читання арифметичної задачі. Отже, у 4 класі найбільший відсоток складають учні з достатнім рівнем розвитку – 80 % дітей, а найменша кількість дітей це – 0 % з глибоким рівнем недорозвитку.

Відповідно, ми спостерігали значну тенденцію до зменшення рівня недорозвитку недостатньої цілісності читання у молодших школярів з ТПМ у 1 класі найбільший відсоток складала учні зі значним рівнем недорозвитку – 33,9 %; у 2 класі найбільший відсоток (60,3 %) складала діти з незначним рівнем недорозвитку; в учнів 3 класу найбільший відсоток спостерігали (58,3 %) на достатньому рівні розвитку, і відповідно простежуємо тенденцію до зникання на глибокому і значному рівнях недорозвитку (0 % дітей); у 4 класі достатній рівень розвитку складає 80 % учнів і також простежуємо тенденцію до зниження і зникання дітей – 0 % на глибокому і значному рівнях недорозвитку.

У проведеній роботі ми виділяли два типи труднощів при читанні арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ: неточність читання і недостатня цілісність читання. Також виведено відсоток учнів з ТПМ, що мають дані типи труднощів (див. табл. 3).

Таблиця 3 Типи труднощів при читанні арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ

Тип труднощів при читанні арифметичної задачі	Клас	Кількість дітей у відсотках
Неточність читання	1	71,6 %
	2	67,2 %
	3	41,6 %
	4	38 %
Недостатня цілісність читання	1	69,7 %
	2	60,3 %
	3	48,3 %
	4	20 %

Таким чином, нами було визначено, що неточність читання складала у 1 класі – 71,6 % учнів, у 2 класі – 67,2 % дітей, у 3 класі – 41,6 % дітей, у 4 класі – 38 % молодших школярів. Найбільше неточність при читанні спостерігається у 1 класі – 71,6 % дітей, а найменше у 4 класі – 38 % учнів.

Недостатня цілісність читання спостерігається у 1 класі – 32,2 % дітей, у 2 класі – 19,5 % учнів, у 3 класі – 16,% учнів, у 4 класі – 6,6 % молодших школярів з ТПМ. Також, найбільший в середньому відсоток складають учні 1 класу – 32,2 % дітей і найменше у 4 класі – 6,6 % учнів. В результаті аналізу матеріалів дослідження було виявлено, що у молодших школярів з ТПМ при читанні арифметичної задачі зустрічаються два типи труднощів: неточність читання і недостатня цілісність читання. Неточність читання проявлялась у вигляді: заміни слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками; заміни слів при читанні за семантичною ознакою, а також не дочитування слів, аграматизми.

Таким чином, нами було виявлено, що неточність читання у вигляді заміни слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками має тенденцію до зменшення, найбільший відсоток помилок здійснюють учні 1 класу 102 помилки – 67,9 %, а найменше у 4 класі 24 помилок – 38 % дітей. Неточність читання у вигляді заміни слів при читанні за семантичною ознакою найбільший відсоток склали молодші школярі з ТПМ 2 класу 8,6 % учнів допустили 7 помилок і простежуємо тенденцію до зменшення кількості помило і зникання так, як в учнів 4 клас даного типу помилок виявлено не було. А при неточності читання у вигляді не дочитуванні слів, аграматизми у 1 класі 50,9 % дітей здійснили 61 помилку і простежили значну тенденцію до зменшення кількості помилок у 4 класі лише 4 % дітей зробили 8 помилок.

Наступний тип труднощів, який нами було визначено при читанні арифметичної задачі це – недостатня цілісність читання, що проявляється у: повільному, поскладовому та по буквеному читанні.

Нами було виявлено, повільний темп читання в учнів 2 класу, зокрема, 22,4 % дітей 57 слів прочитали повільно, хоча ці слова були легкими для читання. У великого відсотка дітей 3 класу (23,3 %) ще залишився повільний темп читання багатьох слів (нами було виявлено 47 слів прочитано повільно) які були складними для артикуляції, великі за обсягом і незрозумілі за змістом. При поскладовому читанні ми спостерігаємо, що найбільше учнів допускали помилки це у 2 класі 25,8 % дітей – 61 помилку, та спостерігаємо тенденцію до зменшення даного типу помилок у 4 класі лише 8 % учнів здійснили 8 помилок. Отже, ми спостерігали, що найбільше учнів допускають помилки по буквеного читання це у 1 класі 32 % дітей – 108 помилку, та спостерігаємо тенденцію до значного зменшення даного типу помилок і у 4 класі лише 4 % учнів здійснили 4 помилки.

Отже, в результаті експериментального дослідження нами було виявлено, що на етапі читання змісту арифметичної задачі у молодших школярів з ТПМ виникали два типи труднощів: неточність читання та

недостатня цілісність читання. Неточність читання супроводжували наступні помилки: заміна слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками; заміна слів при читанні за семантичною ознакою; не дочитування слів, аграматизми. А недостатня цілісність читання поділялась на поскладове, повільне та по буквене читання.

Ми виявили, що певні типи труднощів при читанні змісту арифметичної задачі до кінця четвертого класу у молодших школярів з ТПМ значно зменшуються (труднощі у вигляді заміни слів при читанні за акустичною, артикуляційною або літеральною ознаками, а також не дочитування слів, аграматизми) або взагалі зникають (труднощі при читанні змісту арифметичної задачі за семантичною ознакою) і не впливають на подальшу роботу.

Список використаних джерел

1. Актуальные проблемы методики обучения математике в начальных классах / Под ред. М. Моро, А. Пышкало. – М.: Просвещение, 1977. – 342 с
2. Крутецкий В.А. Психология математических способностей школьников. М., "Просвещение", 1968. – 431с.
3. Менчинская Н.А. Очерки психологии обучения арифметике. Изд. 2-е, переработ. – М.: Учпедгиз, 1950. – 119с.
4. Сак Т.В. Застосування зразка у процесі формування математичних понять у дітей із затримкою психічного розвитку // Дефектологія. – 2001. –
№ 2. – С. 33-36.
5. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. Психологічна готовність до навчання дітей шестилітнього віку. Методика діагностики та корекційно-розвиткові заняття. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2006. – 52 с.
6. Тарасун В.В., Гаврилова Н.С. Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовленнєвого розвитку: Навчальний посібник. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 2007. – 268 с.

In the article the results of research of types of difficulties are given at reading of arithmetic task by junior schoolchildren with heavy violations of broadcasting. Certainly, that on the stage of reading of maintenance of arithmetic task for junior schoolchildren out of TPM two types of difficulties arose: inaccuracy of reading and insufficient integrity of reading.

Keywords: arithmetic task, articulation, insufficient integrity of reading, inaccuracy of reading, semantic, reading.